

виживання. Ландшафтна архітектура не враховує природу, а виходить з неї, а значить, має право на життя.

Архітектура як професія – єдина. Вона відображає інтегральну картину світу з багатством образів, багатогранність яких забезпечується різними напрямками і течіями в архітектурі, архітектурними школами, методами і власними пристрастями архітектора як творчої особистості.

Коли ландшафтний архітектор, закінчивши вищий навчальний заклад, стоїть перед проблемою виконання першого у житті замовлення самостійно, виникає питання ліцензування спеціаліста. Взагалі ліцензування – це підвищення якості проектування і будівництва, а також захист професійних інтересів архітектурного цеху від непрофесіоналів. Відповідно до вимог міжнародної організації праці *ландшафтна архітектура* виділяється як самостійний вид діяльності. Згідно з міжнародними стандартами, оцінка спеціалістів здійснюється у трьох напрямках: професійні знання, ділові якості та особисті якості архітектора. Найпростіше вирішення проблеми – знайти роботу за спеціальністю. Однак фірм, які займаються ландшафтом, не так багато і роботу відшукати важко. Другий шлях і можливість архітектору показати свою професійність – це участь у конкурсах. Однак, це також є проблемою, оскільки проектування на конкурсній основі практично немає. Відкритих конкурсів на ландшафтні об'єкти майже не проводиться. Тому молодим спеціалістам досить важко знайти роботу за спеціальністю. Ландшафтному архітектору з досвідом також не просто. Ліцензійні установи скеровують архітекторів у державні проектні інститути, які повинні надати їм дозвіл на проектування. Але там немає ландшафтних архітекторів. При цьому роботу ландшафтному архітектору оцінюють архітектори, далекі від цього роду діяльності. Тому ліцензії отримують одиниці. А взагалі сьогодні кожна людина має можливість зробити собі візитку ландшафтному архітектору, отримати замовлення і виконати його за незначні кошти. Робота цього архітектора дійсно коштує дешево, тому що зроблена непрофесійно, а значить, паплюжиться цілий напрямок в архітектурі та знецінюється робота професіоналів.

Кого сьогодні можна назвати *ландшафтним архітектором*? На наш погляд, насамперед, тих архітекторів, які мають досвід саме у ландшафтній архітектурі і, звичайно, молодих випускників вищих навчальних закладів, які мають освіту ландшафтного архітектора.

Крім того, оскільки в Україні близько тридцяти п'яти років ведеться підготовка інженерів садово-паркового господарства, деякі з випускників можуть назвати себе ландшафтним архітектором. Але чи варто це робити? Адже ці спеціалісти – представники окремої галузі – будівництва об'єктів ландшафтної архітектури і ведення у них господарської діяльності, тобто здійснюють професійний догляд. І якщо у деяких з них знання і вміння на рівні ландшафтних архітекторів, то саме у тому їх величезна перевага серед колег.

Хочеться вірити, що *ландшафтна архітектура* в Україні займе гідне місце, а її представники – ландшафтні архітектори – визнання. Адже в Україні потребують реконструкції та реставрації перлини садово-паркового мистецтва і зовсім занедбані палацово-паркові комплекси, міські площі, сади, сквери, території житлових та промислових комплексів, лісопарки, зелені зони. І вони чекають професійних ландшафтних архітекторів.

Література

1. Курбатов В.Я. Сады и парки. Изд. т-ва М.О. Вольф. Петроград, 1916. – 788 с.
2. Ormsbee Simonds John. Landscape architecture. The shaping of man's natural environment. F.W.Dodge Corporation, New York, 1961. – 194 p.
3. Zerbst Rainer, Gaudi Antoni. Benedikt Taschen Verlag GmbH, 1992. – 239 s.

УДК 85.110.5

Доц. В.А. Гудак¹, канд. мистецтвозн. – м. Львів

ЕСТЕТИЗАЦІЯ ФОРМОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПАРКОВОГО СЕРЕДОВИЩА

Естетизація формозабезпечення садово-паркового середовища з доісторичних часів і сьогодні збагачується перспективними теоретичними дослідженнями, особливо різноманітними видами мистецтва задля відродження традиційних високогуманістичних позицій стабільної гармонійної взаємодії людини з природою, позитивного впливу на вирішення екологічних проблем.

Doc. V.A. Hudak, Doctor of Art Sciences – Lviv

Aesthetic improvement of architectural forms diversity for park environment

Aesthetic position of organization garden and park environment from pre-historian times till now is continue its enriching with perspective theoretical researches. Especially, with different kinds of art for implementing traditional high humanistic positions of sustainable harmony between man and nature, and positive influence for environmental problems decision solving.

Історія створення, естетизація формозабезпечення парків, садів, розвиток ландшафтного мистецтва налічує тисячоліття і сягає своїм корінням часів древніх Єгипту, Вавилону, Асирії, Китаю та ін.

Український народ ще у глибоку давнину виявив свої естетичні уподобання, очевидно, пов'язані з обрядами, віруваннями, свідченням чого є археологічні пам'ятки та твори народного мистецтва, починаючи з пізнього палеоліту і, особливо, неоліту [5, 7].

Як свідчать давні твори садово-паркового мистецтва, у ті далекі часи архітектори і митці з великим почуттям культури відчували і розуміли поверхню і пластику землі, її рельєфні особливості, рослинні форми, елементи природного і мистецького благоустрою та ін.

У минулому у коло творчих зацікавлень архітекторів, митців входило проектування і виконання буквально всього, що було необхідним для середовища. З часом коло таких специфічних зацікавлень звузилося. І тепер оформлення і забезпечення малими формами того чи іншого середовища є майже самостійною ділянкою творчості архітекторів, митців.

Парк – це ландшафтно-архітектурно-мистецька, урбаністично-естетична організація природної обмеженої території, середовища згідно з історико-етнічними потребами, смаками, можливостями, культурою народу, нації.

Серед мистецтв художнє оздоблення, естетизація формозабезпечення парків, садів є чи не найбільш динамічними у розумінні стабільної непостійності, змін, зумовлених самим природним процесом.

¹ Львівська Академія мистецтв (Lviv Academy of Art)

Сади і парки – найяскравіші місця використання специфічних творів мистецтва. Саме тут є особливі неповторні можливості проявити таку органічну єдність. Досвід у цій ділянці свідчить, що сукупна праця різних фахівців у комплексному оформленні, створенні певного середовища є більш плідною, ніж її поділ між тими чи іншими фахівцями.

Форми для оздоблення чи вияву естетичних особливостей природи, середовища можуть бути природними і штучними. Природні – це переважно та ж природа, середовище (дерева, рослини, квіти, газони, долини, яри, підвищення, западини тощо). Однак, з погляду архітектора, художника, дизайнера, природним формам необхідно допомогти виразно і яскраво виявити свої архітектурно-естетичні особливості. Звичайно, при спогляданні таких завершених витворів виникає, як правило, емоційно-вразлива несподівана цікавість через побачену красу. Саме краса, естетизація є чи не найголовнішим чинником, заради якої виконується архітекторами і митцями свідоме перетворення, художнє допорядкування природи, середовища.

Штучні форми набули широкого розповсюдження, особливо у містах. Це витворення предметів, творів, які разом з тим працюють на середовище, виконують суто міську функцію: задовольняють потреби людей і оздоблюють середовище. Це садово-паркові меблі, павільйони, плескальні та декоративні фонтани, басейни, альтанки, дитячі майданчики, криті алеї, стенди, реклами, огорожі, найрізноманітніше освітлення, кіоски, торгові місця, а також твори мистецтва з каменю, металу, дерева, кераміки тощо. Все це, звісно, проектується і виконується під авторським наглядом архітектора і митця або ж виконується ними безпосередньо.

Значна роль в оздобленні середовища належить також декоративно-вжитковому мистецтву, зокрема, кераміці, одному із найдавніших видів ремесла і мистецтва, пам'ятки яких в Україні датуються Буго-дністровською культурою VI тис. до н.е. [1].

Ще в 1971 р. на Міжнародному симпозіумі у Вільнюсі було стверджено, що кераміка як вид мистецтва органічно увібрала у себе елементи графіки, живопису, скульптури і навіть архітектури, сміливо і впевнено вийшла на вулиці, у сади, парки, сквери, зони відпочинку, зокрема на заводи і фабрики, навіть у цехи. Вона цілком справедливо зайняла гідне місце на стінах інтер'єрів, екстер'єрів, не говорячи вже про більш широке і їй властиве вжиткове використання. І тому стала новим повноправним видом мистецтва [4].

Значний доробок у цьому плані має і українська кераміка. Композиції декоративно-площинного характеру у співзвучності з об'ємно-архітектурними структурами доповнюють, організовують середовище споруд, будівель тощо, утворюючи єдиний архітектурний ансамбль у певному природному середовищі.

За допомогою творів мистецтва можна доповнити, художньо збагатити "аскетизоване" архітектурне середовище.

Дуже важливими є цілі комплекси, ансамблі різноманітних форм, які сукупно із середовищем творять певні оздоровчі екологічні зони, сповнені краси, естетики, а також дають можливість відпочити, поновити сили, створюють добрий настрій людині. Бажаними були б такі природні середовища, в яких би як у своєму світі почували себе фауна і флора.

Композиція парку завжди має центр чи центри, яким підлегле все інше. Композиційні вісі начебто внутрішній кістяк архітектури парку, логічний зв'язок фрагментів у їх послідовності.

Декоративні форми, породжені творчою фантазією архітекторів, митців, здатні збагачувати світоглядні позиції населення. Такі форми, як правило, встановлюються у багатолюдних місцях. І саме цей фактор зобов'язує творців декоративних форм створити їх максимально ясними, чіткими і виразними. Тут естетизація повинна органічно влитись у змістовність, символ, знак. І такі форми лаконічно і суттєво виявлятимуть своє художньо-семантичне звучання.

Розвиток ландшафтно-архітектури, розширення кола її об'єктів і завдань призвело до виявлення у ній самостійних напрямків. Як у нас, так і за кордоном у літературі існує певна термінологія, зокрема: ландшафтне планування, ландшафтно-архітектура, ландшафтний дизайн. У цьому плані заслуговує на увагу значний досвід зарубіжних митців, архітекторів, дизайнерів [6]. Все це, як і вітчизняний досвід, повинно і надалі розвиватись, вивчатись.

Твори садово-паркового мистецтва з плином часу відчутно належать своєму минулому, а природне середовище, для якого вони створені, природно руйнує, потребує догляду. І такий їх "ремонт" робиться, переважно, згідно з новим часом, його вимогами, умовами, можливостями, технологіями тощо.

Виразними засобами ландшафтно-архітектури є жива природа: рослинність, дерева, квіти, трава, куші, зелений килим землі в їх сезонній видозміні. Важлива роль належить рельєфу місцевості, водоймам, річкам, струмкам, фонтанам у поєднанні з чорноземом, піском, камінням тощо і, основне, з творами мистецтва. Саме це створює благодатне здорове екологічне середовище з властивими йому натуралістичністю, динамічністю, таємничістю.

Відомий англійський теоретик ландшафтного мистецтва Х. Рептон вказував на те, що вода – це око пейзажу. Композиційне завдання полягає у тому, щоб створити перспективи на водойму і її береги, використати водне дзеркало як фон. Композиційне значення водойм настільки велике, що за відсутності природного водного дзеркала на території необхідно вивчити можливість влаштування штучних озер і декоративних водоймищ, у тому числі фонтанів.

Сучасна техніка дає змогу створювати художні ефекти композицій з водоями, струменів [3]. Тут значну допомогу надає освітлення, особливо у вечірній та нічний часи. Технічне оснащення у цьому плані дає змогу досягти фантастичних ефектів. Вчений Л.М. Тверський пише: "Об'єктом творчості ландшафтного архітектора повинна бути не статична краса окремих видів, а прогулянка загалом – сюїта (чи, вірніше, кілька сюїт), що, наче кадри, послідовно сприймаються, кожний з яких одержує своє значення у нерозривному зв'язку з попередніми і наступними" [3].

Ландшафтні дизайнери повинні не просто засвоювати зовнішні сторони створеного природою, а виявляти якісні зв'язки між законами формоутворення і живою природою та архітектурою.

Виявлення закономірностей формоутворення у живій природі веде до розширення нашого розуміння законів гармонії та дає у руки архітекторів могутні естетичні засоби. Це належить як до формоутворення окремих елементів, так і до ландшафтного оточення (природного чи перетвореного, навіть урбанізованого), для якого во-

ни створюються. Такі засоби, як контраст, нейтральність, а чи підлеглість, так чи інакше працюють на взаємозв'язок малих архітектурних форм із середовищем.

Малі архітектурні форми повинні мати елемент умовності, художнє опосередковане трактування природних прототипів, які б повели глядача у світ художнього пізнання світу, середовища, його елементів. Краса природи в їх стилізації утворює збірний художній образ, що дає змогу кожному глядачеві проаналізувати, "додумати" твір по-своєму.

Проблему синтезу мистецтв слід збагатити природним ландшафтним підходом у формуванні предметного світу. Тоді ландшафтні дизайнер і архітектор можуть внести певний вклад у синтез мистецтв для гармонізації навколишнього людину середовища.

Важлива ділянка ландшафтного дизайну є робота з рельєфом, покриттям землі. Сучасна техніка у змозі перетворити сучасне середовище за задумом архітекторів у вигляді вершин, низин, підпорів, терас тощо.

Моделювання рельєфу – це не лише створення загальних, хай і естетичних форм, але у разі потреби детального опрацювання місцевості, зокрема, утворення сходів, пандусів, відкосів, підпірних стінок, спусків, декоративних покриттів тощо.

Художник має право говорити про потребу творення найбільш цікавих і несподіваних форм моделювання рельєфу поверхні землі. Штучні горбки, гори дають змогу ізолювати зони, кутки, території парків, створюючи у них інші своєрідні характери, затишні замкнуті простори.

У наш складний суперечливий час все зрозумілішою стає аксіома про роль культури, мистецтва у морально-психологічному порятунку народу, довкілля, природи.

Папа Римський Іван Павло II у Львові під час зустрічі з молоддю виголосив промову "Божа краса врятує світ", ствердивши загальне глибоке розуміння призначення культури і мистецтва.

Давні народні майстри, професійні архітектори і митці саме з духовних релігійних позицій розуміли і обрали природу, у якій ми завжди з новим подивом можемо розшукувати сліди божественної краси.

Дійсно, справжня цивілізація не вимірюється тільки економічним поступом, але в основному моральним і духовним розвитком народу [2].

Лише культура, мистецтво, історико-етнічні риси нового ландшафтного архітектуротворення, як і весь духовно-інтелектуальний потенціал народу, нації, у своїх активних і перспективних благородних діях спроможні внести у наше морально і екологічно нездорове середовище нове життя, "друге дихання", мобілізувати внутрішні резерви для оздоровлення психологічного стану оточення, природи, навколишнього світу. Вони з історичних високогуманістичних позицій здатні відновити, розвинути і забезпечити стабільну гармонійність взаємозв'язку людини з довкіллям, позитивно вплинути на вирішення як сучасних екологічних, так і перспективних проблем взаємодії природи і суспільства.

Література

1. Археологія Української РСР: у трьох томах. – Т.1. – К.: Наук. думка. – 1971. – С. 82-93.
2. Божа краса врятує світ: Промова Івана Павла II на зустрічі із молоддю (Сіхив, 26 червня 2001 року) // Світло. – 2001. Ч. 7-8. – С. 288, 289.
3. Горохов В.А., Луниц Л.Б. Парки мира. – М: Стройиздат. – 1985. – С. 79, 81.

4. Крюкова И. Национальные школы советской керамики // Декоративное искусство СССР. – 1972. – №1. С. 8-17.
5. Поділля / Артох Л.Ф., Батушок В.Г., Болгарович З.Е. та ін. – К.: Вид-во НКЦ "Доля". – 1994.
6. Сычева А.В., Титова Н.П. Ландшафтный дизайн. Эстетика деталей городской среды. – Мн.: Высш. шк. – 1984. – С. 11, 13, 14.
7. Фисун О. Світло храму (Кам'яна Могила) // Артанія: Альм. – К. 2. – 1996.

УДК (477.84) 580.006 (091.2) Л.Л. Онук¹; В.Г. Стельмашук², канд. с.-г. наук;
Н.І. Цицюра³ – м. Кременець; доц. В.М. Черняк⁴, канд. біол. наук – м. Тернопіль

КРЕМЕНЕЦЬКИЙ БОТАНІЧНИЙ САД: МИНУЛЕ, СУЧАСНЕ, МАЙБУТНЄ

Розглянуто і вивчено історію Кременецького ботанічного саду, його заснування (дата заснування 1806 р.) і розвиток як одного з найстаріших ботанічних садів в Україні. Також описано сучасні процеси реконструкції та відродження саду. Ботанічний сад представлено як науковий заклад, в якому велися найперші наукові дослідження та вивчення різноманітних рослин і трав в Україні, а зараз йде робота над широкою інтродукцією нових видів і форм світової флори.

Висвітлено головну роль засновників парку Діонісія Міклера та Віллібальда Бессера. Робота містить аспекти минулої та теперішньої ситуації в Ботанічному саду, його відродження та відновлення, головну тенденцію науково-дослідницької роботи згідно з перспективами і подальшим плануванням розвитку парку.

В дагу роботу включено список рідкісних, зникаючих рослин, занесених до Червоної Книги, недавно знайдених на території Ботанічного саду і природних гірських масивів та інших ілюстрацій Кременецьких гір, Малого Полісся.

L.L. Onuk, V.G. Stelmashchuk, N.I. Tsytsyura, doc. V.M. Chernyak – Ternopil'

Kremenets' botanical garden: past, present and future

It is described and examined the history of the Garden and its foundation and development as one of the oldest Botanic Gardens in Ukraine. (It was founded in 1806). It is also submitted the nowadays process of its reconstruction and rebirth. The description of Botanic Garden as the scientific institution where the earliest and the first scientific researches and investigation of different plants and herbs in Ukraine, the wide introduction of new species and forms of world-wide flora takes place in the work.

It is shown the main role of its founders Dionisiy Mac-Clair and Willibald Besser. The work contains the aspects of nowadays or present day situation of the Botanic Garden, its revival and rebirth, the main tendency of scientific – research work according to the prospective and envisaging further development planning.

The list of rare, vanishing, endemic and Red Book plants which have been recently found on the territory of the Botanic Garden's landscapes and natural mountain-masses and other areas of Kremenets Hills (mountains) and Maliy Polessya, is included.

Унікальне природне багатство флори Кременеччини, зумовлене розташуванням на межі ботаніко-географічних районів у зоні перехідного між морським і континентальним кліматом та особливостями геологічної будови як рідкісного прикладу ерозійних гір, було з успіхом використано при створенні одного з най-

¹ заступник директора з наукової роботи, Кременецький ботанічний сад (Kremenets Botanic Garden)

² директор, Кременецький ботанічний сад (Kremenets Botanic Garden)

³ викладач біології, Кременецький педагогічний коледж ім. Т.Г.Шевченка (Kremenets Teacher's Training College named after)

⁴ завідувач кафедри методики викладання біології, Тернопільський педагогічний університет ім. В.Гнатюка (Ternopol Pedagogical University named after V. Gnatyuk)

1. Історія садово-паркового будівництва